

Fra Didak Buntić — čovjek i djelo, uredili Stipe Tadić i Marinko Šakota, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, 2009., 696 str.

Neizmjerno bogatstvo ljudske osobe postaje različitim znanstvenicima neiscrpnim izvorom otkrivanja novoga o čovjeku, o njegovu početku i njegovu djelovanju. To nam je pokazao i zbornik radova sa znanstvenog skupa *Fra Didak Buntić — čovjek i djelo*, koji je organizirao Institut društvenih znanosti Ivo Pilar iz Zagreba zajedno s Hercegovačkom franjevačkom provincijom Uznesenja Blažene Djevice Marije. Zbornik je objavljen kao prva knjiga Centra za religijske studije Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar. O fra Didaku Buntiću objavljeni su brojni radovi i knjige te su mu godišnje posvećeni *Dani fra Didaka Buntića* što pokazuje da fra Didak, čovjek, hercegovački fratar i svećenik, ostaje trajnim izvorom i nadahnućem traganja za pravednijim, istinitijim, boljim u čovjeku, društvu i Crkvi.

Zbornik je podijeljen na četiri tematske cjeline koje se međusobno sadržajno prožimaju: Socijetalno okružje fra Didakova djelovanja (str. 9-110), Spašavanje siromašnih i ugroženih — uzroci i posljedice (str. 181-272), Javno djelovanje fra Didaka Buntića (str. 273-448), Duhovno poslanje i djelovanje fra Didaka Buntića (str. 449-644), s uvodnim uredničkim tekstom i sadržajem te sažetcima na hrvatskom i engleskom jeziku i bilješkama o autorima. Zborniku nedostaje predmetno i imensko kazalo.

U prvoj tematskoj cjelini predstavlja se povijesno, kulturno, religijsko i društveno okružje fra Didakova djelovanja. U prilogu *Fra Didak Buntić i hrvatska politika u Bosni i Hercegovini: u prigodi 100. obljetnice Austro-ugarske aneksije*, Jure Krišto, u svjetlu nove historiografske paradigme nastale koncem prošlog stoljeća predstavlja politička i religijska događanja u Hrvatskoj narod-

noj zajednici te ulogu i djelovanje fra Didaka Buntića u tim događanjima. Fra Didakovu proročku misao nalazi u preporuci da se franjevci i svećenici na bave stranačkom politikom, nego da svoje intelektualne sposobnosti usmjere prema znanstvenom, prosvjetnom i književnom djelovanju, a takva bi preporuka mogla i danas koristiti Hercegovini, zemlji „naranača, smokava i vina“. Marko Babić u radu *Austro-ugarsko zatiranje hrvatskog identiteta u Bosni i Hercegovini* posebice se osvrće na posljedice pripajanja Bosne i Hercegovine Austro-ugarskoj koje se odnose na zatiranje hrvatskog identiteta u području odgoja, obrazovanja i kulture s jedne strane, a s druge na uvođenje bosanskoga zemaljskog jezika u školstvo i bosanske nacije. Tim idejama odlučno su se suprotstavili hercegovački franjevci i Hrvati, nadbiskup Stadler i hrvatski intelektualci. Na kraju rada autor donosi dva dokumenta iz povijesti školstva. Zlatko Matijević u radu „*Zablatiše me djeca!*“: *fra Didak Buntić između Hrvatske težačke i Hrvatske pučke stranke (1919.—1922.)* te-

matizira nastajanje Hrvatske težačke stranke i Hrvatske pučke stranke te posebice odnos fra Didaka Buntića prema njima. Nakon povijesno-političkog okvira, Ivan Markešić u prilogu *Vjerske i crkvene prilike u Bosni i Hercegovini nakon I. svjetskog rata* donosi povijesno-religijski okvir djelovanja fra Didaka Buntića koji obuhvaća kraj osmanlijske vladavine, austrougarsko zauzeće Bosne i Hercegovine te nastanak Države Slovenaca, Hrvata i Srba i Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca, ističući da su nove vlasti svoju društvenu legitimaciju stjecale i preko etabliranih religijskih zajednica. Nakon povijesnog, političkog, kulturnog i religijskog okvira, u Zborniku se u dva članka tematizira hercegovačka poljoprivreda i prirodno okruženje. U prvom članku, koji je napisao Jakov Pehar, riječ je o osposobljavanju seljaka za uzgoj duhana, jabuke, smokve, trešnje, oraha, vinove loze te o poukama o stočarstvu, pčelarstvu, pošumljivanju i melioraciji polja u fra Didakovo doba. Prilog je naslovljen *Poljoprivreda Hercegovine u vrijeme fra Didaka Buntića*. Anđelko Vrsaljko u radu *Fra Didakovo poimanje ekološko-biološkog bogatstva Hercegovine: Pjesma u prozi*, nakon tematiziranja ekotopskog i biološkog bogatstva Hercegovine, predstavlja fra Didaka Buntića u njegovu providonosnom poslanju: hercegovački krš želio je zaodjenuti zelenilom, regulirati i meliorirati potopljena polja te poučiti stanovništvo u poljodjelstvu. Na kraju te tematske cjeline, ponovno se govori o povijesnom okviru u radu *Doticaji hercegovačkih franjevaca s bačkim Hrvatima od fra Didaka Buntića do fra Dominika Mandića i biskupa fra Alojzija Mišića* Krešimira Bušića, koji se osvrće na događaje unutar autohtone hrvatske zajednice bačkih Hrvata-Bunjevaca od osnutka Kraljevstva SHS/Kraljevine Jugoslavije do njezina raspada i na njihove političke, kulturne i religijske povezanosti s hercegovačkim Hrvatima,

a u njihovim prvim doticajima znatnu ulogu imao je uz biskupa fra Alojzija Mišića i fra Didak Buntić.

U tematskoj cjelini »Spašavanje siromašnih i ugroženih — uzroci i posljedice« Vladimir Puljiz u radu naslovljenom *Prilike u Hercegovini i spašavanje gladne djece u Prvom svjetskom ratu s podnaslovom Osvrt na socijalne i gospodarske prilike, uzroke gladi i ulogu hrvatskih humanitarnih organizacija u spašavanju hercegovačke djece* osvrće se na socijalne i gospodarske prilike, uzroke gladi i ulogu hrvatskih humanitarnih organizacija u spašavanju hercegovačke djece ističući posebice društvenu solidarnost Slavonije prema Hercegovini. Marinka Bakula Anđelić i Dražen Kovačević u zajedničkom prilogu *Živi smo!* iznose dijelom rad socijalnih aktera Središnjeg zemaljskog odbora i socijalno djelovanje fra Didaka Buntića uz nekoliko osobnih svjedočanstava o gladi u Hercegovini te nadzoru nad djecom tijekom boravka kod udomitelja i pravilima kojih su se morali pridržavati udomitelji kako bi se zaštitili interesi i dostojanstvo djece. Rad je samo uvod ili početak znanstvenog istraživanja organizacije te povijesnoga i socijalnog djelovanja navedenog razdoblja u okviru teorije socijalnog rada. Na kraju toga tematskog bloka nalazi se zaseban i vrlo opsežan rad mladih znanstvenika Hrvoja Malčića i Mislava Gabelice pod naslovom *Spašavanje gladne djece iz Bosne i Hercegovine u vrijeme Prvog svjetskog rata*, koji u kolonizaciji djece, pored humanitarnoga i karitativnog aspekta, vide prije svega njezin politički vid koji je u početku bio nacionalni, a koji potom sve više postaje jugoslavenski. Prema autorima, pozitivna strana kolonizacije djece bila je humanitarna solidarnost prema siromašnoj djeci iz Hercegovine s jedne strane, a negativna strana kolonizacije djece, od kojih je trećina bila pravoslavne vjere, to što je otvorila put stalnoj srpskoj kolonizaciji Sla-

vonije, Srijema te Bačke i Banata, što je naposljetku uzrokovalo potpunu integraciju Bačke, Banata i većeg dijela Srijema u srpski nacionalni teritorij.

U trećem tematskom bloku, »Javno djelovanje fra Didaka Buntića«, Draženko Tomić u radu *Fra Didak Buntić — suvremenik »Kršćanske obitelji«* predstavlja fra Didakovo prosvjetno i humanitarno djelovanje, zatim dijelom njegovo gospodarsko, graditeljsko i političko djelovanje, koji su posredovani časopisom *Kršćanska obitelj*, koji su uređivali hercegovački franjevci. U prilogu *Fra Didak Buntić — prosvjetitelj hercegovačkog puka* fra Marinko Šakota iscrpno govori o učinkovitom Didakovu prosvjetljivanju hercegovačkog puka s pomoću osnivanja Seljačkih škola ili tečajeva za nepismene. Kako je fra Didak bio zajedno s najmanjima i najsiromašnijima, i njegovo političko starčevičansko djelovanje kao i njegovo političko djelovanje u Hrvatskoj narodnoj zajednici i Hrvatskoj pučkoj stranci, ističe Ivica Šarac u prilogu *Političko djelovanje fra Didarka Buntića*, ide odozdo, od naroda, od zadovoljavanja njegovih duhovnih, gospodarskih i kulturnih potreba. Usporednom metodologijom prepoznavanja bitne sličnosti i taktičke razlike nacionalno-preporodnog djelovanja, u kulturno-prosvjetnom, gospodarsko-socijalnom i nacionalno-političkom smislu istarskog biskupa Jurja Dobrile i hercegovačkog franjevac fra Didaka Buntića govori Stipan Trogrlić u radu *Nacionalno-preporodni rad biskupa Jurja Dobrile i fra Didaka Buntića — sličnosti i razlike*. Fra Robert Jolić u radu *Fra Didak Buntić i Brotnjo* opisuje obitelj i mjesto rođenja fra Didaka Buntića i povijesnost njegova odnosa prema Brotnju, koje je unaprijedio u gospodarskom, kulturnom i duhovnom smislu. Na kraju toga dijela Zbornika fra Ante Marić u prilogu *Fra Didak Buntić učitelj, profesor i direktora Velike franjevačke klasične gimnazije na Širo-*

kom Brijegu osvrće se na njegov odgojni i obrazovni rad na mjestu profesora i direktora Velike franjevačke klasične gimnazije na Širokom Brijegu te iscrpno predstavlja brojne dokumente o učenicima i nastavnicima.

Četvrtu tematsku cjelinu, »Duhovno poslanje i djelovanje fra Didaka Buntića«, otvara fra Ivan Dugandžić. U prilogu *Vjerničko nadahnuće fra Didakova karitativnog djelovanja* biblijski i evandeoski utemeljuje Didakov život i djelovanje, koje poput sv. Pavla obilježavaju sloboda i hrabrost, odlučnost i dosljednost, predanost u Božju providnost, spremnost na potpunu samozatajnost u služanju Bogu i čovjeku. Stipe Tadić, u radu *Fra Didak Buntić — karizma i/ili institucija*, sa socioreligijskog zrenika promatra ukupno djelovanje fra Didaka Buntića kao proročko karizmatičko društveno djelovanje koje obilježavaju odvažnost, kritičnost i zauzetost za opće dobro. Fra Ivan Leutar ističe pak u svom prilogu *Djelatna ljubav fra Didaka Buntića* da se milosrdno djelovanje fra Didakovo zrcali u kršćanskim tjelesnim i duhovnim djelima milosrda za konkretne potrebe stanovništva i franjevačke zajednice. Fra Šimun Šito Ćorić, primjenjujući metodologiju »studija slučaja«, u prilogu *Intrapsihički svijet fra Didaka Buntića u svjetlu njegovih istaknutih vrijednosti — psihohistorijskih pristup* posebno se osvrće na Buntićevu pisanu riječ, na pisanu riječ drugih o fra Didaku i na kontekst nastajanja tekstova o Buntiću. U tom smislu, predstavljajući zbirne rezultate istraživanja, istaknuo je da se o fra Didaku može govoriti kao o »svecu naših dana«. U radu *Kako vjerujemo, onako i djelujemo* s podnaslovom *Usporednice franjevačke karizme služenja u životu i djelu fra Didaka Buntića i bl. Marije Propetoga Isusa Petkovića*, Katica Knezović predstavlja redovničke, socijalno-gospodarske i duhovno-pastoralne usporednice između s. Marije Pro-

petoga (proglašene blaženom) i fra Didaka Buntića kao uzore svetog života nadahnuto-redovničkim franjevačkim siromaštvom koje se zrcali u služenju Bogu i čovjeku, a poglavito u služenju najmanjima i najpotrebitijima. Ante Sekulić u prilogu *Duhovnost i dobrotu fra Didaka Buntića* promišlja o fra Didaku iz zrenika obiteljskoga katoličkoga odgoja, redovničkoga odgoja i stožernih kršćanskih kreposti (vjere, ufanja i ljubavi) te iz zrenika Didakova djelovanja za opće dobro u obliku prosvjetiteljskog i socijalnog rada. Na kraju četvrtog dijela nalazi se prilog Juraja Batelje, naslovljen *Kanonski propisi Katoličke crkve za proglašenje blaženim i svetim i fra Didak Buntić u njihovu ogledalu*, koji prikazuje povijesnu praksu proglašavanja blaženim i svetima u Katoličkoj crkvi te odredbe i propise koji ih danas strogo reguliraju. Proučavajući glas svetosti, život i djelovanje fra Didaka Buntića autor zaključuje da danas još nije moguće potvrdno odgovoriti na pitanje jesu li ga »djela i u nebo uzdigla«. Proučeni spisi i svjedočanstva omogućuju znatan, ali ne cjelovit pogled na fra Didakovu duhovnu baštinu i duhovnu veličinu, a za beatifikaciju je od presudne važnosti »fama sanctitatis«, glas svetosti te neosporavan i u svemu izvanprosječan kršćanski život. Neophodno je prikupiti sve dokumente koji mogu pridonijeti širem i dubljem uvidu u duhovni značaj Didakove osobnosti i opravdati postupak mogućeg uzdizanja na čast oltara.

Zbornik se upravo nalazi na tragu prikupljanja novih dokumenata uz već postojeće poznate dokumente. Stoga su njegovi znanstveno-stručni prilozi relevantan znanstveni i stručni doprinos boljem i svestranijem razumijevanju osobe, života, poslanja i djelovanja fra Didaka Buntića. Naime, svi prilozi, premda s različitim znanstvenim dosegom disciplina unutar koje se proučava osoba fra Didaka Buntića, predstavljaju znanstveni i stručni doprinos društveno-hu-

manističkim znanostima s jedne strane, a s druge imaju za svrhu što je više moguće cjelovitije razumjeti čovjeka, hercegovačkog franjevca i svećenika fra Didaka Buntića, čija punina duhovnog života, svakako, ostaje otvorena daljnjim znanstvenim istraživanjima.

• Vine MIHALJEVIĆ